

П. В. Лапін,

здобувач, Державний університет інфраструктури та технологій

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ "ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ"

P. Lapin,

PhD student, State University of Infrastructure and Technologies

ESSENCE OF THE CONCEPT "THREAT TO THE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISES OF RAILWAY TRANSPORT"

У статті розглянуто існуючі підходи до трактування поняття "загроза економічній безпеці підприємства", визначення його сутності по відношенню до підприємств залізничної галузі, виконано аналіз існуючих підходів до його класифікації та запропоновано підхід до ідентифікації станів підприємства при дії зовнішніх та внутрішніх загроз. Здійснено систематизацію загроз економічній безпеці підприємств залізничного транспорту та показано, що існуюча класифікація має право на існування, оскільки дозволяє характеризувати це поняття з різних сторін.

The article describes the main approaches to the interpretation of the concept of "threat to the economic security of the enterprise", the definition of its essence according to the railway enterprises, analyze them, suggested approach to identify the state of the enterprise under the action of external and internal threats. Threats to the economic security of railway enterprises are systematized and it is shown that the current classification has the right to exist, as it allows to characterize this concept from different angles.

Ключові слова: загроза економічній безпеці, підприємство, аналіз, підходи, залізничний транспорт.

Key words: threat to the economic security, enterprise, analysis, approach, railway transport.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ І ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Впродовж тривалого історичного періоду під впливом незалежних зовнішніх і внутрішніх чинників різної природи, серед яких необхідно виділити: еволюційні процеси, що зумовили послідовну зміну суспільно-політичних формацій; істотні перетворення в базових сферах життєзабезпечення країни, що торкнулися приватних та публічних інтересів в господарсько-виробничій діяльності; взаємодію з міжнародними, державними, приватними та громадськими організаціями, розвивався залізничний транспорт України [1].

Залізничний транспорт залишається однією з основних складових єдності економічного простору країни, забезпечуючи цілісність держави, вільне переміщення товарів і послуг, конкуренцію і свободу економічної діяльності, поліпшення умов і рівня життя населення [2].

Залізничний транспорт — цілісна система зі своєю структурою, функціями, технологічними процесами, зв'язками із зовнішнім та внутрішнім середовищем, історією, культурою, умовами праці, перевезення вантажів та пасажирів. Його характеризують: висока розгалуженість, велика кількість взаємопов'язаних підсистем різних типів з локальними та загальними цілями, ієрархічність структури, багаторівневе управління. Як техніко-економічна система залізниця може бути представлена сукупністю основних підсистем, до яких відносяться структурні підрозділи (станції, локомотивні, вагонні, пасажирські депо та дільниці), дистанції (колії, сигналізації та зв'язку, електропостачання, будівельно-монтажних робіт та цивільних споруд), підрозділи інформаційно-обчислювальних систем та технологій, інші функціонально-виробничі ланки та ланки управління. Функціонування економіки залізничного транспорту складається з взаємодії всіх типів його систем, причому кожна з них потребує іншої. Головним фактором, що забезпечує взаємозв'язок і взаємодію зазначених підсистем, інтегруючи їх в єдину техніко-економічну систему, є перевізний процес [3].

Постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 № 735 затверджено Статут публічного акці-

онерного товариства "Українська залізниця", що спричинило зміни організаційно-правової структури залізниці, формування сукупності нових суб'єктів господарської діяльності — філій, регіональних філій. Такі організаційні зміни покликані забезпечити ефективність корпоративного управління, прозорість фінансово-господарської діяльності та формування конкурентного потенціалу підприємств залізничного транспорту на ринку транспортних послуг [4].

Однією із найважливіших функціональних складових, від якої залежить стан і майбутній розвиток новоствореного публічного акціонерного товариства, є економічна безпека. Вона виступає гарантом забезпечення стабільності і ефективності перевізного процесу, а також фактором відродження та подальшого розвитку інфраструктури та рухомого складу. Деякі автори відзначають, що забезпечення економічної безпеки залізничного транспорту виходить за рамки управління підприємствами галузі і стає напрямом державної політики. Тому забезпечення економічної безпеки залізничного транспорту належить до числа найважливіших державних пріоритетів [5].

Загальнодержавні загрози соціально-економічного характеру, які є наслідком протиріч як на внутрішньому просторі нашої країни, так і за її межами, впливають на економіко-соціальні процеси, провокують порушення збалансованого функціонування економіки транспортної галузі. Для забезпечення високого ступеня захисту ПАТ "Укрзалізниця" від кризових явищ необхідно розглянути різноманітні чинників, які становлять загрозу економічній безпеці її підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ

Аналіз загроз економічній безпеці підприємств та індикаторів економічної захищеності висвітлено в наукових працях В.В. Белова, О.І. Барановського, А.В. Козаченко, О.І. Судакової та інших. Різні аспекти визначення загроз економічній безпеці підприємств залізничного транспорту розглянуті в роботах Ж.С. Костюка, С.П. Міщенко, Т.О. Муренко, О.Ю. Чередниченко та

Таблиця 1. Варіанти визначення поняття "загроза економічній безпеці" у науковій літературі

№ з/п	Автор	Визначення поняття
1	2	3
1	Дубецька С.П. [8], 2001 р.	під цим поняттям слід розуміти потенційну чи реальну подію, процес чи явище, яке здатне порушити стійкість та розвиток підприємства чи призвести до припинення його діяльності
2	Бандурка О.М. [9], 2003 р.	це потенційна можливість завдання шкоди суб'єктам господарюючої діяльності з боку окремих факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто поява загрози визначає потенційну можливість економічних втрат для підприємства
3	Зеркалов Д.В. [10], 2006 р.	це дія дестабілізуючих природних та/або суб'єктивних чинників, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації
4	Васильців Т.Г. [11], 2008 р.	під цим поняттям розуміють сукупність умов, процесів, факторів, які перешкоджають реалізації економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності чи створюють небезпеку для них
5	Соколенко Т.М. [12], 2009 р.	проявляється якщо стратегічний потенціал фірми в існуючому вигляді вичерпав можливості пристосування до зростаючої нестабільності зовнішнього середовища у рамках своєї місії
6	Єрмошенко М.М., Горячева К.С. [13], 2010 р.	це наявне чи потенційно можливе явище або чинник, який створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства та не дає можливості виконувати на належному рівні роботу згідно з домовленостями
7	Герасимов К.Б. [14], 2011 р.	характеризується будь-яким впливом, що призводить до зміни стабільного функціонування економічної системи в теперішньому періоді та її сталого розвитку в майбутньому
8	Мингалева Ж.А., Наумов А.В. [15], 2011 р.	це сукупність негативних впливів у зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування суб'єкта економічної безпеки, можливим результатом дії яких може стати нанесення збитку цьому суб'єкту
9	Сиротинина М.А. [16], 2011 р.	може бути визначена як деякий збиток, інтегральний показник якого характеризує ступінь зниження економічного потенціалу за певний проміжок часу
10	Доценко Д.В. [17], 2011 р.	пов'язана зі звичайною, повсякденною економічною діяльністю і становить її витрати
11	Якшина І.С. [18], 2012 р.	це сукупність проблем, які обмежують економічні інтереси підприємства і порушують його відтворювальний процес
12	Коркіна Г.М. [19], 2014 р.	це такий розвиток подій, дія (бездіяльність), в результаті яких з'являється можливість або підвищується ймовірність порушення нормального функціонування підприємства та недосягнення ним своїх цілей, зокрема нанесення підприємству будь-якої шкоди
13	Мусатаєва М.О. [20], 2015 р.	відображає такі зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі суб'єкта, які призводять до негативної зміни предмета безпеки
14	Максимов Д.А. [21], 2015 р.	об'єктивно існуюча на певному етапі розвитку підприємства сукупність факторів впливу на виробничо-технологічну, організаційно-технічну структури і фінансово-ресурсну бази, що викликають негативні зміни в парі «витрати-результат ринкової діяльності»
15	Кульнева Н.В. [22], 2014 р.	це сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку фінансовим інтересам підприємства

інших. Однак у зв'язку з відсутністю єдиної думки щодо сутності категорії "загроза економічній безпеці", не охоплення існуючими підходами усієї повноти цього поняття, а отже, не забезпечення його розкриття повною мірою, питання потребує більш детального розгляду.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз теоретичних підходів до визначення поняття загроза економічній безпеці, узагальнення та уточнення його змісту та сутності по відношенню до підприємств залізничної галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Під факторами, що загрожують економічній безпеці підприємств, у т.ч. підприємств залізничного транспорту розуміють сукупність умов, що перешкоджають задоволенню потреб або створюють небезпеку скорочення виробничого потенціалу підприємств, нерационального та нецільового використання природних, трудових, матеріальних, фінансових ресурсів, посилення залежності від бюджетних трансфертів, поглиблення диференціації в оплаті праці працівників і загострення профспілкових конфліктів [6].

На сьогодні не існує єдиного універсального визначення поняття "загроза економічній безпеці", хоча проблематика даного питання зародилась з появою незалежної держави і паралельно з нею розвивалась. Наприклад, з позицій визначення рівня економічної безпеки України як головної складової національної безпеки держави — загрози економічній безпеці — це сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів у економічній сфері [7].

По відношенню до підприємства, як суб'єкта господарювання, при визначенні даного поняття різні автори концентрують увагу на різних його аспектах. Аналіз різних поглядів авторів на це питання наведено у таблиці 1.

Аналіз різних варіантів визначення поняття загрози економічній безпеці підприємства дозволив встановити, що існують різні напрямки у його трактуванні. Автори [10; 11; 15; 18; 21; 22] формулюють категорію загрози економічній безпеці як сукупність умов, процесів, факторів, проблем, чинників, негативних впливів у зовнішньому та внутрішньому середовищі що призводять до певних наслідків.

У роботах [8; 9; 13; 14] загрози економічній безпеці підприємства розглядаються як окремі потенційні чи реальні події, явища, чинники, впливи.

У роботах [12; 16; 17; 19; 20] автори пов'язують загрози економічній безпеці з таким станом економіки або економічних потенціалом підприємства, який вичерпав можливості пристосування до зростаючої нестабільності або є результатом негативних змін у середовищі існування підприємства.

Разом із тим, всі автори наголошують на тому, що потенційна чи реальна дія загроз на економічну безпеку підприємства завжди супроводжується наслідками, а саме: небезпекою [11], будь-якою шкодою [19], уповільненням або порушенням сталого розвитку підприємства [14; 16], неможливістю виконання укладених договорів [13], економічними втратами [9; 10; 15; 17; 21; 22] та, врешті, припиненням діяльності підприємства [8].

Вищенаведене дослідження літературних джерел дає можливість стверджувати, що вплив на економічну систему підприємства дестабілізуючих факторів викликає його перехід в новий стан. При цьому, підприємство в кінцевому підсумку може перестати існувати (неблагополучний результат) або пройти випробування і по-

вернутися в початковий стан економічної безпеки (благополучний результат).

Опис станів та причинно-наслідкових зв'язків, що виникають у процесі реалізації загрози економічній безпеці, наведену на рисунку 1:

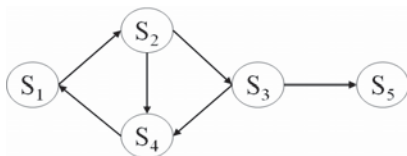

Рис. 1. Граф реалізації загрози економічній безпеці підприємства

де S_1 — стан безпечного функціонування економічної системи підприємства, перед настанням дії загрози; S_2 — стан реалізації загрози економічній безпеці підприємства;

S_3 — стан виконання комплексу завчасних і оперативних заходів, спрямованих на обмеження дії загрози економічній безпеці підприємства;

S_4 — стан ліквідації наслідків дії загрози економічній безпеці — проведення комплексу оздоровчих заходів, у т.ч. роботи, спрямованої на відновлення основних фондів, резервів, репутації, навчання персоналу тощо;

S_5 — стан, який відповідає припиненню діяльності (поглинання, ліквідація, реорганізація, банкрутство тощо) підприємства внаслідок невдалої реалізації комплексу завчасних і оперативних заходів, спрямованих на обмеження дії загрози економічній безпеці.

Звідси можна зробити наступні методологічні висновки:

1. У випадку дії більш ніж однієї загрози підприємство може знаходитись у декількох станах одночасно.

2. Забезпечити економічну безпеку підприємства можна шляхом ліквідації або обмеження дії відповідної загрози.

Для розробки механізму протидії загрозам економічній безпеці підприємств залізничного транспорту доцільно дослідити їх класифікацію. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що науковій літературі наводяться різні підходи до класифікації загрози економічній безпеці підприємств залізничного транспорту.

Так, у дисертаційній роботі [23] автор виділяє загрози економічній безпеці, що перш за все впливають на перевізну діяльність, а саме: зниження рівня безпеки перевізного процесу на залізничному транспорті, обумовленого низьким рівнем надійності експлуатованої техніки; високий фізичний і моральний знос матеріально-технічної бази внаслідок низьких темпів її оновлення і зниження інвестиційної активності; зниження ефективності організації та управління перевізним процесом з причини недостатнього впровадження елементів сучасних інформаційних технологій. Додатково зазначаються загрози в соціальній сфері, це зокрема великий розрив в оплаті праці між залізничним транспортом та іншими галузями виробництва (такими, як газова, нафтовидобувна, фінансово-кредитна, кольорова металургія і нафтопереробна галузь), що є основним фактором високої плинності кадрів, особливо робітничих професій; співвідношення між зростанням заробітної плати і зростанням продуктивності праці; низький рівень ставки оплати праці першого розряду галузевої тарифної сітки; невідповідна диференціації оплати праці окремих категорій працівників. Серед загроз у фінансовій сфері визначаються такі, як збитковість пасажирських перевезень; обмеження рівня тарифів на перевезення з боку держави; зниження державної підтримки інвестиційних програм розвитку залізничного транспорту, що мають у тому числі загальнонаціональне значення.

У дисертаційній роботі [24] для ідентифікації загрози економічній безпеці підприємств залізничного транспорту автором пропонуються наступні класифікаційні ознаки: час впливу, джерело, характер і періодичність

виникнення, сфера і спрямованість впливу, а також можливість усунення загроз. У своїй роботі автор використовує теоретичний підхід поділу загроз економічній безпеці підприємств залізничного на внутрішні та зовнішні. Як зовнішні загрози автор визначає: зниження рівня платоспроможного попиту на перевезення, зниження обсягів промислового виробництва, посилення конкуренції, зміни в структурі промислового виробництва, інфляційні процеси, обмеження залізничних тарифів, випереджаючі темпи зростання цін на споживану продукцію при обмеженні темпу зростання тарифів, зміна законодавчого середовища: податкової, кредитно-грошової, митної та ін., зниження державної підтримки інвестиційних програм. До внутрішніх загроз віднесені: зниження частки перевезень високоприбуткових вантажів, недостатній рівень впровадження сучасних інформаційних технологій, наявність збиткових малодіяльних ліній, високий фізичний і моральний знос основних засобів, зниження інвестиційної активності, зростання внутрішньогалузевих витрат, зростання плинності кадрів, збитковість пасажирських перевезень, диспропорції в оплаті праці, зниження рівня безпеки руху, зниження якості транспортного обслуговування. Внутрішні загрози в кінцевому підсумку відображають міру нездатності підприємства до самозбереження і саморозвитку. Зроблено висновок, що захищеність залізниць від зовнішніх загроз є вихідною, пріоритетною по відношенню до внутрішніх загроз, хоча вплив залізниць на ці загрози обмежена, і вони можуть лише адаптуватися до їх впливу. У той же час на внутрішні загрози залізничні мають можливість впливати і коригувати їх вплив. Внутрішні загрози заважають відповідному позиціонуванню підприємства на внутрішніх та міжнародних ринках і роблять його більш вразливим перед зовнішніми загрозами.

У дисертаційній роботі [25] запропоновано розглядати виробничі, соціальні та фінансові загрози економічній безпеці підприємств залізничного транспорту. Фінансові загрози пов'язуються автором із збитковістю пасажирських перевезень, недосконалістю тарифної політики (тарифоутворення), зниженням державної підтримки інвестиційних програм розвитку залізничного транспорту. Соціальні загрози пов'язані із зростанням соціальною напруженістю в суспільстві, загальним зубожінням населення, відсутністю кадрового потенціалу через погіршення демографічної ситуації, масовим невдоволенням працівників підприємств залізничної галузі, значним розривом в оплаті праці робітників залізничного транспорту, диспропорцією між зростанням продуктивності праці та заробітною платою, низьким рівнем оплати праці, недостатнім фінансовим забезпеченням програм соціальної захищеності працівників. Виробничі загрози економічній безпеці залізничного транспорту автор пов'язує із зниженням рівня безпеки руху, обумовленого недостатнім рівнем надійності рухомого складу; значним рівнем зносу матеріально-технічної бази підприємств залізничного транспорту в результаті низьких темпів оновлення його основних фондів; зниженням ефективності організації перевезень, обумовленому низькими темпами впровадження у виробництво досягнень науки і техніки, інформаційних технологій.

У дисертаційній роботі [26] автор визначає такі основні загрози економічній безпеці на залізничному транспорті: скорочення бюджетного фінансування; зростання сходів рухомого складу; непродумане з точки зору перспективи закриття малодіяльних ліній; зростання ваги поїздів, технічної та середньої швидкості; загроза децентралізації управління; наростання зносу основних виробничих засобів і рухомого складу, допоміжного обладнання; посилення конкуренції сусідніх країн за вантажопотоки; збереження терористичних загроз залізничного транспорту; військова та економічна вразливість окремих ділянок залізниць; не-

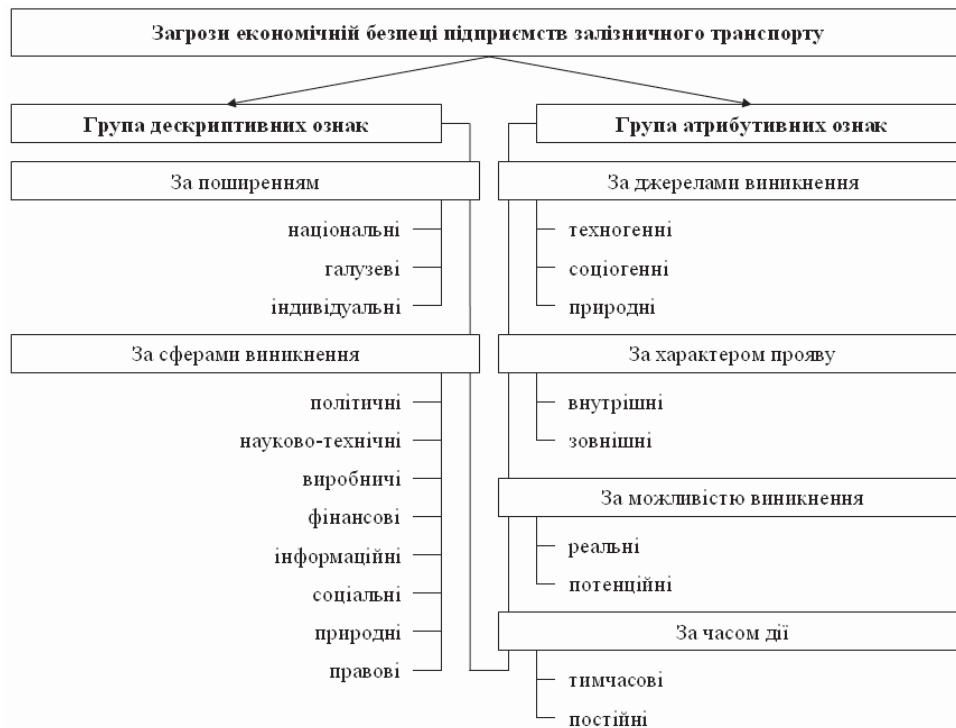

Рис. 2. Систематизація загроз економічній безпеці підприємств залізничного транспорту на основі

Джерело: [23—28].

адекватне державне управління тарифами на тягові енергетичні ресурси, що знижує рентабельність залізничного транспорту; моральна застарілість техніки і технології залізничних перевезень. Загрози економічній безпеці залізничного транспорту автор класифікує на загрози в сфері перевізної діяльності, у соціальній та фінансовій сфері.

У [27] загрози економічній безпеці підприємств залізничного транспорту доповнені за сферами виникнення:

- політичні, пов'язані із прийняттям та правозастосуванням нормативно-правових актів, що стосуються життєво важливих інтересів вантажовідправників, пасажирів та власне підприємств залізничного транспорту;

- науково-технічні, пов'язані із скороченням фінансування науково-технічної сфери залізничного транспорту, недосконалістю системи підготовки й перепідготовки наукових і професійних кадрів;

- інформаційні, пов'язані із недосконалістю політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки, невідповідністю рівня поширення й використання інформації на підприємства залізничного транспорту загальносвітовим стандартам, виникненням диспропорцій в інформаційному забезпеченні, збільшенням залежності розвитку транспортних інформаційних технологій від постачання закордонної техніки та програмного забезпечення;

- природні, пов'язані із низьким рівнем впровадження екологічно-безпечних технологій;

- правові, пов'язані із недосконалістю законодавчої бази на загальнодержавному та галузевому рівнях, відсутністю ефективних механізмів контролю за дотриманням законодавчих норм, недоопрацюванням програм захисту засобів транспортних підприємств від розкрадань, незаконних фінансових операцій;

Зазначимо, що при визначенні загроз економічній безпеці більшість авторів намагається згрупувати їх за окремими ознаками. Різноманітність класифікаційних ознак, що характеризують варіацію економічних загроз безпеці підприємств залізничного транспорту, може бути об'єднано в дві основні групи: перша з яких — дес-

криптивна (описова) — відтворює узагальнюючі риси небезпеки (визначає об'єкт, предмет, царину впливу); друга — атрибутивна (якісна) — відображає особливості кризових явищ, обумовлені різноманітністю їх джерел виникнення, неоднозначними формами прояву, термінами впливу тощо [28].

На нашу думку, узагальнену класифікацію загроз економічній безпеці можна представити в такий спосіб (рис. 2).

Автор вважає за необхідне звернути увагу на неоднозначність питання такої класифікаційної ознаки, як "за можливістю виникнення", за якою загрози економічній безпеці поділяються на загрози реальні і потенційні. Потенційність загрози полягає не тільки в прихованості, неявності загрози, але і в тому, що вона може проявитися раптово, перетворившись в явну загрозу, в будь-який час і в будь-якому місці полігону залізниці. У ряді випадків дуже важко провести межу між явними і потенційними загрозами, хоча цей поділ дозволяє чітко визначити умови, при яких та чи інша загроза стає реальною [14].

ВИСНОВКИ

Визначення загроз економічній безпеці — важливе стратегічне завдання, що обумовлено не тільки важливістю цієї категорії, але і посиленням загроз як зовнішнього, так і внутрішнього впливу в теперішній час. У статті систематизовано теоретичні положення, що конкретизують визначення і зміст категорії "загрози економічній безпеці підприємств залізничного транспорту", що є складним, різностороннім поняттям, про що свідчить різноманітність підходів до його визначення та класифікації. Наведені вище класифікації загроз економічній безпеці підприємств залізничного транспорту дозволяють визначити вплив окремо взятого виду діяльності на економіку галузі, позначити, які загрози властиві для того чи іншого виду економічної діяльності, а отже, і в цілому для галузі. Це, в свою чергу, допоможе визначити, з якими саме загрозами можна зіткнутися. В цілому наведені класифікації допомагають ідентифікувати загрози економічній безпеці, а отже, і вжити заходів щодо їх усунення.

Напрямами подальших досліджень є ідентифікація загроз економічній безпеці підприємств залізничного транспорту за сферами виникнення та шляхів їх подолання.

Література:

1. Кривописин О.М. Господарська діяльність залізниці: історія, сьогодення, перспективи розвитку / О.М. Кривописин, Г.Д. Ейтутіс; Держ. адмін. заліз. трансп. України, Держ. екон.-технол. ун-т трансп., Півд.-Зах. Залізниця — Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. — 248 с.
2. Клименков В.В. Состояние и перспективы обеспечения транспортной безопасности объектов железнодорожного транспорта / В.В. Клименков // Транспортная безопасность и технологии. — 2010. — № 1. — С. 21—24.
3. Труханов Ю.П. Обґрунтування видів економічної діяльності на залізничному транспорті України / Ю.П. Труханов // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. — 2013. — Вип. 23—24. — С. 191—196.
4. Питання публічного акціонерного товариства "Українська залізниця" // Офіційний вісник України. — 2015. — № 78. — Ст. 2596.
5. Гречко А.В. Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки в галузі залізничного транспорту // Проблеми економіки і управління на залізничному транспорті — ЭКУЖТ 2014: материалы IX Международной научно-практической конференции. — К.: ГЭТУТ, 2014. — С. 103—106.
6. Міщенко С.П. Загрози економічній безпеці залізничного транспорту в умовах реформування галузі // Проблеми економіки і управління на залізничному транспорті — ЭКУЖТ 2014: материалы IX Международной научно-практической конференции. — К.: ГЭТУТ, 2014. — С. 52—54.
7. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ від 02.03.2007 р. № 60 // Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>
8. Дубецька С.П. Економічна безпека підприємств України / С.П. Дубецька // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: зб. матеріалів науково-практичної конференції, Київ, 16—17 травня 2001 р. / Редкол.: І.І. Тимошенко (голова) та ін. — К.: Вид-во Європ.ун-ту, 2003. — С. 146—171.
9. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки: підручник / О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Червяков. — Харків: Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2003. — 236 с.
10. Зеркалов Д.В. Безпека комерційної діяльності: у 2 кн. Кн. 2: Захист. Довідник / Д.В. Зеркалов. — К.: Основа, 2006. — 800 с.
11. Васильців Т.Г. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства / Т.Г. Васильців, М.Б. Пасічник // Науковий вісник НАТУ України. — 2008. — Вип. 18.10. — С. 128—135.
12. Соколенко Т.М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки / Т.М. Соколенко // Сучасна наука ХХІ століття: Міжнародна наук. прак. інтернет-конф. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/kand-ped-n-sokolenko-tm-ekonomichnabezpeka-pidpriemstva-v-umovah-tranzitivnoyi-ekonomiki/>
13. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук. монографія. — К.: Національна академія управління, 2010. — 232 с.
14. Герасимов К.Б. Экономическая безопасность: учеб. пособие / К.Б. Герасимов, Г.Ф. Несолонов. — Самара: Изд-во Самар. гос. аэрокосм. ун-та, 2011. — 80 с.

15. Мингалева Ж.А., Наумов А.В. Особенности трактовки понятия экономической безопасности муниципального образования // Вестник Пермского университета. — 2011. — № 3 (10). — С. 74—77.

16. Сиротинина М.А. Классификация угроз экономической безопасности России во внешнеэкономической сфере: автореф. дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Сиротинина Марина Александровна. — Москва, 2011. — 25 с.

17. Доценко Д.В. Инновационное развитие региона: экономическая безопасность и иностранные инвестиции / Д.В. Доценко, Ю.В. Зайцев, В.К. Крутиков. — М.: Ноосфера, 2011. — 248 с.

18. Якшина И.С. Внешние и внутренние угрозы технико-технологической безопасности железнодорожного транспорта как критерий его экономической безопасности / И.С. Якшина [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://innclub.info/wp-content/uploads/2012/02/якшина.doc>

19. Коркина Г.М. Актуальные угрозы экономической безопасности интернет-провайдеров региона / Г.М. Коркина, Я.В. Кузнецова // Региональное развитие: стратегии и человеческий капитал: материалы Международной научно-практической конференции, [г. Екатеринбург], 10—11 апреля 2014 г.: в 2-х т. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2014. — Т. 2. — С. 127—137.

20. Мусатаева М.О. Источники, виды и факторы угроз экономической безопасности, создание службы экономической безопасности // Научно-методический электронный журнал "Концепт". — 2015. — Т. 23. — С. 26—30.

21. Максимов Д.А. К вопросу о содержании понятия "экономическая безопасность предприятия" и классификации угроз безопасности / Д.А. Максимов, М.А. Халиков // Международный журнал экспериментального образования. — 2015. — № 3—4. — С. 588.

22. Кульнева Н.В. Финансовая безопасность предприятия ее угрозы и влияние на экономическую безопасность предприятия / Н.В. Кульнева, А.С. Молчан // Сборник научных статей факультета экономики, управления и бизнеса / М-во образования и науки Рос. Федерации; ФГБОУ ВО "КубГУ". — Краснодар: Издательский Дом — Юг, 2016. — С. 125—126.

23. Виноградов Е.В. Методические основы управления экономической безопасностью на железнодорожном транспорте: автореферат дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Моск. гос. ун-т путей сообщ. (МИИТ) МПС РФ. — Москва, 2003. — 24 с.

24. Краснощек А.А. Разработка методов управления экономической безопасностью российских железных дорог: автореферат дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Петерб. гос. ун-т путей сообщ. — Санкт-Петербург, 2006. — 24 с.

25. Межох З.П. Проблемы управления экономической безопасностью железнодорожного транспорта: теория, методология, пути решения: автореферат дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Моск. гос. ун-т путей сообщ. (МИИТ) МПС РФ. — Москва, 2007. — 48 с.

26. Дмитренко К.Г. Совершенствование системы обеспечения экономической безопасности естественных монополий: на примере железнодорожного транспорта: автореферат дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Государственный университет управления. — Москва, 2010. — 21 с.

27. Міщенко С.П. Загрози економічній безпеці підприємств залізничного транспорту в умовах реформування галузі / С.П. Міщенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. — 2014. — Вип. 9. Ч. 3. — С. 121—125.

28. Самойлова Л.К. Классификация угроз социально-экономического характера в целях выявления уровня безопасности региона // Известия Оренбургского Государственного Аграрного Университета. — 2013. — № 3. — С. 181—184.

References:

1. Kryvopishyn, O.M. and Eitutis, H.D. (2011), *Hospodarska diialnist zaliznytsi: istoriia, sohodennia, perspektyvy rozvytku* [Economic activity of railways: history, present, prospects], State Economy and Technology University of Transport, Nizhyn, Ukraine.
2. Klimenkov, V.V. (2010), "Current status and prospects of transport safety of rail transport facilities", *Transportnaia bezopasnost i tekhnologii*, vol. 1, pp. 21—24.
3. Trukhanov, Yu. P. (2013), "Justification of types of economic activities for Ukrainian railways", *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho ekonomiko-tekhnolohichnoho universytetu transportu. Ser.: Ekonomika i upravlinnia*, Vol. 23—24, pp. 191—196.
4. Pytannia publichnogo aktsionernogo tovarystva "Ukrainska zaliznytsia" [The question of public joint stock company "Ukrainian railways"] (2015), *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, vol. 78, art. 2596.
5. Hrechko, A.V. (2014), "Theoretical aspects of economic security in railway transport", *Materialy IX Mezhdunarodnoi nauchno-praktycheskoi konferentsii* [Conference Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference], *Problemy ekonomiki i upravleniia na zheleznodorozhnom transporte - EKUZHT 2014* [Economics and Management Problems in the railway sector — EKUZHT 2014], State Economy and Technology University of Transport, Kiev, Ukraine, pp. 103—106.
6. Mishchenko, S.P. (2014), "Threats to economic security in terms of railway transport sector reform", *Materialy IX Mezhdunarodnoi nauchno-praktycheskoi konferentsii* [Conference Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference], *Problemy ekonomiki i upravleniia na zheleznodorozhnom transporte - EKUZHT 2014* [Economics and Management Problems in the railway sector — EKUZHT 2014], State Economy and Technology University of Transport, Kiev, Ukraine, pp. 52—54.
7. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2007), "The method of calculation of economic security of Ukraine", Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii> (Accessed 14 Sept 2016).
8. Dubetska, S.P. (2003), "Economic security of enterprises in Ukraine", *Zbirka materialiv naukovo-praktychnoi konferentsii* [Conference Proceedings of the Scientific and Practical Conference], *Nederzhavna systema bezpeky pidpriemnytstva yak subiekt natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Non-business security system as the subject of national security Ukraine], Kiev, Ukraine, pp. 146—171.
9. Bandurka, O.M. Dukhov, V.Ye. Petrova, K.Ya. and Chervakov, I.M. (2003), *Osnovy ekonomichnoi bezpeky: pidruchnyk* [Fundamentals of economic security: a textbook], National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine.
10. Zerkalov, D.V. (2006), *Bezpeka komertsiiinoi diialnosti: u 2 kn. Kn. 2: Zakhyst* [Safety of business: In 2 books. Book. 2: Protection.], Osnova, Kiev, Ukraine.
11. Vasylytsiv, T.H. and Pasichnyk, M.B. (2008), "Factors and sources of threats to economic security of the company", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, Vol. 18.10, pp. 128—135.
12. Sokolenko, T. M. (2011), "Economic security of the enterprise in transitive economy", *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii* [Conference Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference] *Suchasna nauka XXI stolittia* [Modern Science of XXI century], [Online], Available at: <http://intkonf.org/kand-ped-n-sokolenko-tm-ekonomichna-bezpeka-pidpriemstva-v-umovah-tranzitivnoyi-ekonomiki/> (Accessed 04 Sept 2016).
13. Yermoshenko, M.M. and Horiacheva, K.S. (2010), *Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: derzhava i pidpriemstvo* [The financial component of economic security: state and enterprise], *Natsionalna akademiia upravlinnia*, Kiev, Ukraine.
14. Herasymov, K.B. and Nesolenov, H.F. (2011), *Ekonomicheskaia bezopasnost: ucheb. posobyie* [Economic Safety: Textbook], State Aerospace University, Samara, Russia.
15. Minhaleva, Zh. A. and Naumov, A.V. (2011), "Features of interpretation of the concept of economic safety of the municipality", *Vestnik Permskoho universiteta*, Vol. 3(10), pp. 74—77.
16. Sirotinina, M.A. (2011), "Classification of economic security threats to Russia in foreign trade", Ph.D. Thesis, Economics and management of national economy, Moscow Academy of Economics and Law, Moscow, Russia.
17. Dotsenko, D.V., Zaitsev, Yu.V. and Krutikov, V.K. (2011), *Innovatsyonnoe razvitie regiona: ekonomicheskaia bezopasnost i inostrannye investitsyi* [The innovative development of the region: economic security and foreign investments], *Noosfera*, Moscow, Russia.
18. Yakshyna, Y.S. (2012), "External and internal threats to the technical and technological safety of rail transport as a criterion for its economic security", [Online], Available at: <http://innclub.info/wp-content/uploads/2012/02/yakshyna.doc> (Accessed 12 Sept 2016).
19. Korkina H. M. and Kuznetsova, Ya. V (2014), "Recent threats to economic security of the Internet service providers in the region", *Materialy mezhdunarodnoi nauchno-praktycheskoi konferentsii* [Conference Proceedings of the International Scientific and Practical Conference], *Regionalnoe razvitie: strategii i chelovecheskii kapital* [Regional development: strategy and human capital], Ural University, Ekaterinburg, Russia.
20. Musataeva, M. O. (2015), "Sources, types and factors of economic security risks, the establishment of economic security", *Nauchno-metodicheskii elektronnyi zhurnal "Kontsept"*, vol. 23, pp. 26—30.
21. Maksimov, D.A. and Khalikov, M.A. (2015), "To a question about the content of the concept of "economic security" and the classification of security threats", *Mezhdunarodnyi zhurnal eksperimentalnogo obrazovaniia*, vol. 3—4, p. 588.
22. Kulneva, N.V. and Molchan, A.S. (2016), "Financial enterprise security threats and its impact on the economic security of the enterprise", *Krasnodar, Russia, Izdatelskii Dom — Yug*, pp. 125—126.
23. Vinogradov, E.V. (2003), "Methodical bases of management of economic security in railway transport", Ph.D. Thesis, Economics and management of national economy, Moscow University of Railway Transport, Moscow, Russia.
24. Krasnoshchek, A.A. (2006), "Development of control methods for the economic security of the Russian railways", Ph.D. Thesis, Economics and management of national economy, St.-Petersburg University of Railway Transport, Moscow, Russia.
25. Mezhokh, Z.P. (2007), "Management of the problems of economic safety of rail transport: the theory, methodology and solutions", Ph.D. Thesis, Economics and management of national economy, Moscow University of Railway Transport, Moscow, Russia.
26. Dmitrenko, K.H., (2010), "Improving the economic security of natural monopolies: the case of railway transport", Ph.D. Thesis, Economics and management of national economy, State University of Management, Moscow, Russia.
27. Mishchenko, S.P. (2014), "Threats to economic security of the enterprises of railway transport in the conditions of reforming branch", *Naukovyi visnyk Kheronskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia Ekonomichni nauky*, vol. 9 (part3), pp. 121—125.
28. Samoilova, L.K. (2003), "Classification of threats of socio-economic nature in order to identify the region's security level", *Izvestiia Orenburzhskogo Gosudarstvennogo Agrarnogo Universiteta*, vol. 3, pp.181—184.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2016 р.